

Секція 1

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ТА ВОЄННІ НОВЕЛИ

Акімов Михайло Олександрович,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ, ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНОПРОЄКТУ РЕЄСТР. № 7546 ВІД 11 ЛИПНЯ 2022 РОКУ)

Протягом восьми місяців збройної агресії проти нашої держави прийняті та набули чинності тринадцять законів про внесення змін та доповнень до Кримінального кодексу (далі – КК) України [1]. Відповідно до них КК України доповнено вісьмома новими статтями, а ще до двадцяти внесені зміни. Природно, що частина цих змін та доповнень сприймається науковцями і практиками вкрай неоднозначно. Проте набагато більше занепокоєння викликають намагання деяких суб'єктів права на законодавчу ініціативу (із посиланням на «нагальну потребу», «суспільний запит» чи інші подібні міркування) нашвидкуруч, без проведення ґрунтовної експертизи законопроектів (чи не беручи до уваги негативні висновки відповідних досліджень), реалізувати власні прагнення у кримінально-правовій політиці, які важко назвати інакше як популістськими.

Зокрема, законопроект реєстр. № 7546 від 11 липня 2022 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо порушень законодавства у сфері цивільного захисту, вчинених в умовах воєнного стану» (далі – законопроект 7546), передбачає, як стверджують його розробники, встановлення кримінальної відповідальності за порушення вимог законодавства у сфері цивільного захисту, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю людей або призвело до загибелі людей.

Навіть не вдаючись до полеміки стосовно соціально-правової обумовленості встановлення такої кримінально-правової заборони, слід зауважити, що законопроект 7546 пропонує здійснити криміналізацію у вельми дискусійний спосіб, а крім цього, містить істотні недоліки. Перш за все норму про відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері цивільного захисту, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, пропонується віднести до кола кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Але, як добре відомо, переважна більшість останніх сформульована законодавцем як діяння з формальним або усіченим складом, які (з огляду на небезпеку, що вони несуть) вважаються закінченими з моменту їх вчинення (або з початку вчинення). Натомість за статтею 270-2 КК України

(у редакції законопроекту 7546) діяння буде закінченим лише з моменту настання наслідків у формі заподіяння шкоди здоров'ю або життю людей.

На додачу до цього суб'єкт права на законодавчу ініціативу формулює дане кримінально каране діяння як «порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю людей». Іншими словами, одразу постулюється, що суб'єкт цього кримінального правопорушення – виключно спеціальний. За таких умов, а також ураховуючи конструкцію складу діяння, що пропонується криміналізувати, більш прийнятним уявляється внесення відповідних змін до однієї з чинних норм КК України, а саме до статті 367 «Службова недбалість». Суб'єкт даного кримінального правопорушення (позаяк стаття розташована в розділі XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Особливої частини КК України) – також спеціальний. Більше того, порушення вимог законодавства у сфері цивільного захисту є різновидом невиконання або неналежного виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них (запропонована диспозиція також бланкетна; можливе вчинення даного діяння шляхом дії, так і шляхом бездіяльності). Відтак достатньо лише доповнити частину другу даної статті новою кваліфікуючою обставиною службової недбалості («діяння, передбачене частиною першою... вчинене в умовах воєнного стану») чи передбачити у цій статті особливо кваліфікуючу обставину аналогічного змісту.

Далі, при буквальному тлумаченні змісту частин першої та другої статті 270-2 КК України (у редакції законопроекту 7546) доходимо висновку, що ці діяння вважатимуться закінченими лише після настання наслідків у формі (відповідно) заподіяння шкоди здоров'ю людей та спричинення загибелі людей або інших тяжких наслідків. Залишається незрозумілим, як (при вжитій у формулюванні даної норми множині) кваліфікувати порушення вимог законодавства у сфері цивільного захисту службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, що спричинило шкоду здоров'ю однієї людини або загибель однієї людини. Слідчо-судова практика у справах про інші кримінальні правопорушення (наприклад, проти довілля, безпеки виробництва тощо) не може слугувати прикладом у даній ситуації, оскільки застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонене (частина четверта статті 3 КК України). Тому розробникам законопроекту 7546 варто було б формулювати дану норму в однині (або окремо передбачити кваліфікуючу обставину – спричинення шкоди здоров'ю та (або) життю декількох людей)

Так само незрозуміло, чому – за логікою суб'єкта права на законодавчу ініціативу – певні тяжкі наслідки (явно матеріального характеру) визнаються кваліфікуючою ознакою діяння, тобто вважаються чимось більш суспільно шкідливим, ніж заподіяння шкоди здоров'ю людей (хоча саме людина, її життя

та здоров'я відповідно до ч. 1 ст. 3 Конституції України є найвищою соціальною цінністю).

Нарешті, беззаперечним фактом є те, що доповнення КК України новою статтею обумовлює необхідність внесення змін і до статті 216 «Підслідність» Кримінального процесуального кодексу України для визначення певного органу, до компетенції якого буде віднесено здійснення досудового розслідування відповідних кримінальних проваджень. Між тим у законопроекті 7546 відповідні пропозиції відсутні, що (в разі його прийняття у запропонованій редакції) унеможливить правозастосування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо порушень законодавства у сфері цивільного захисту, вчинених в умовах воєнного стану : законопроект реєстр. № 7546 від 11 липня 2022 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39988>.

Балобанова Дар'я Олександрівна,
професор кафедри кримінального права
і кримінології Львівського державного
університету внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Кримінальний кодекс Чеської Республіки (надалі – КК ЧР) був прийнятий 08 січня 2009 р. та набрав чинності з 09 лютого 2009 р. Так само, як й чинний Кримінальний кодекс України 2001 р. (надалі – КК України), він складається з Загальної та Особливої частин (Obecná část a Zvláštní část), а також містить Перехідні та заключні положення.

Кримінальні правопорушення (дослівний переклад «čín» – акт, вчинок), які посягають на безпеку держави, знаходяться в Главі IX «Кримінальні правопорушення проти Чеської Республіки, іноземної держави та міжнародної організації» («Trestné činy proti České Republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci»). Ця Глава складається з трьох частин:

Частина 1 – Кримінальні правопорушення проти основ ЧР, іноземної держави та міжнародної організації;

Частина 2 – Кримінальні правопорушення проти безпеки ЧР, іноземної держави та міжнародної організації;

Частина 3 – Кримінальні правопорушення проти оборони держави.

Кожна частина містить окремі параграфи (статті), положення яких відображають конкретні склади кримінальних правопорушень, але також є параграфи, в яких містяться положення загального характеру.